

Nr 203.

Ankom till riksdagens kansli den 17 juni 1941 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet jämte i ämnet väckta motioner.

(4:e avd.)

I anslutning till vissa i årets statsverksproposition under femte huvudtiteln (punkterna 188—191 och 193—197) gjorda framställningar har Kungl. Maj:t i propositionen nr 272, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 maj 1941, föreslagit riksdagen att

I) godkänna

a) av föredragande departementschefen förordade grunder för bidrag av statsmedel till anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter;

b) av departementschefen förordad personalförteckning och avlöningsstat för luftskyddsinspektionen, den senare att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42;

II) å riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisa

dels till Luftskyddsinspektionen: Avlöningar ett förslagsanslag av 296,000 kronor;

dels till Luftskyddsinspektionen: Omkostnader ett förslagsanslag av 161,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar ett reservationsanslag av 261,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning ett reservationsanslag av 525,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Anskaffande av viss gasskyddsmateriel för förbrukningsändamål m. m. ett förslagsanslag av 495,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Luftskyddsövningar ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Försöksverksamhet ett förslagsanslag av 65,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Statens luftskyddsskola ett förslagsanslag av 40,000 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m. ett anslag av 477,600 kronor;

dels till Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

dels ock till Civilt luftskydd: Arvoden till vissa luftskyddschefer m. m. ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehåft *dels* en inom första kammaren av herr *I. Anderson* väckt motion nr 240, *dels* en inom andra kammaren av herrar *K. Bergström* och *O. Andersson* i Malmö väckt motion nr 330, *dels* ock en inom sistnämnda kammare av herr *G. Nilsson* i Kristinehamn m. fl. väckt motion nr 331.

Luftskyddsinspektionen: Avlöningar.

För budgetåret 1940/41 har till luftskyddsinspektionen: avlöningar anvisats ett förslagsanslag av 201,500 kronor.

I skrivelse den 27 mars 1941 har *luftskyddsinspektionen* bland annat anfört, att enligt 4 § instruktionen för luftskyddsinspektionen den 11 juni 1937 (nr 506) inspektionen normalt skall bestå av en luftskyddsinspektör, en inspektörsassistent såsom biträde åt inspektören, luftskyddskonsulenter i enlighet med vad därom särskilt bestämmes samt, i mån av behov och tillgång på medel, annan personal. Därjämte stode till luftskyddsinspektionens förfogande fast anställda sakkunniga till det antal Kungl. Maj:t bestämde, varjämte inspektionen ägde för särskilt uppdrag tillkalla annan sakkunnig i den utsträckning medel därför funnes tillgängliga. Under framhållande av att denna organisation visat sig otillräcklig har luftskyddsinspektionen i nämnda skrivelse framlagt förslag till ny organisation av inspektionen. Förslaget innebär bland annat, att den nuvarande provisoriska organisationen skulle bli bestående även i fredstid och att ett flertal av de hos inspektionen anställda befattningshavarna skulle vinna ordinarie eller extra ordinarie anställning. Beträffande förslagets närmare innebörd får utskottet hänvisa till propositionen (sid. 4—11).

Över luftskyddsinspektionens förslag till omorganisation av inspektionen hava utlåtanden avgivits av statskontoret och allmänna lönenämnden.

Statskontoret har anfört bland annat följande (sid. 11 och 12):

Med hänsyn till att luftskyddsinspektionen börjat sin verksamhet redan år 1937 torde det icke vara obefogat att antaga, att dess allmänt planläggande och organisatoriska verksamhet — åtminstone i stort sett — nu bör vara avslutad och att de arbetsuppgifter, som i fortsättningen komma att åvila inspektionen, i huvudsak äro av inspicierande och kontrollerande natur. Det förefaller därför statskontoret, som om tidpunkten nu vore inne för ett allsidigt övervägande, om och i vad mån inspektionens organisation kan beskäras. Detta bör enligt statskontorets mening ske i etapper för att så småningom nå fram till den organisation, som under normala fredsförhållanden kan anses behövlig och lämplig. Att nu fastställa en organisation av en sådan omfattning och innebärande inrättandet av ett så avsevärt antal med pensionsrätt förenade tjänster, som av inspektionen föreslagits, kan statskontoret alldeles icke förorda. Det torde ligga i sakens natur, att den hittillsvarande, inspektionen åliggande arbetsbördan icke rimligen kan få bli avgörande för organisationen under normala tider. Hållbara utgångspunkter för ett bedömande av det ifrågavarande organets ram saknas följaktligen för närvarande.

Enligt ämbetsverkets mening bör det sorgfälligt undvikas, att inspektionen efter mönstret av de reguljära civila ämbetsverken organiseras på särskilda avdelningar eller byråer. Beslutanderätten i luftskyddsärenden bör liksom

hittills koncentreras i luftskyddsinspektörens hand, och till hans förfogande böra i erforderligt antal ställas medhjälpare med olika för inspektionens verksamhet erforderliga fackkunskaper. Hos inspektionen böra alltså anställas — förutom en sekreterare jämte behöflig biträdespersonal — en konsulent för vart och ett av verksamhetsområdena organisation (inklusive utbildning), byggnadsteknik och brandskydd ävensom en förrådskontrollör.

Av det anförda följer, att statskontoret icke kan tillstyrka inrättande vid inspektionen av ordinarie tjänster. I princip måste ämbetsverket även finna det mindre lämpligt att nu uppföra några befattningar på extra ordinarie stat med hänsyn till den med dylika tjänster förenade rätten till tjänste- och familjepension. För den händelse det emellertid skulle för förvärvande och bibehållande vid inspektionen av befattningshavare med vissa kvalifikationer visa sig nödvändigt att bereda dessa befattningshavare extra ordinarie anställning, anser statskontoret, att detta dock endast bör ske i mycket begränsad omfattning.

Beträffande innehållet i statskontorets utlåtande i övriga delar får utskottet hänvisa till propositionen (sid. 12).

Allmänna lönenämnden (sid. 12 och 13) har bland annat framhållit, att det syntes svårt att bedöma, vilka arbetsuppgifter, som vid en återgång till mera normala förhållanden framdeles kunde komma att åvila inspektionen. Enligt lönenämndens mening vore det fördenskull angeläget, att organisationen icke nu erhöle en sådan utformning, att en anpassning efter ändrade framtida förhållanden skulle kunna försvåras. Med hänsyn till det anförda ansåge sig lönenämnden icke kunna tillstyrka, att några ordinarie befattningar för närvarande inrättades vid inspektionen. Nämnden ville i stället förorda, att de föreslagna ordinarie befattningarna utbyttes mot extra ordinarie tjänster. För befattningen såsom chef för luftskyddsinspektionen borde enligt lönenämndens mening tills vidare avses ett arvode högst motsvarande avlöning till befattningshavare i lönegraden C 8.

Departementschefen har för egen del anført följande (sid. 13 o. f.):

I proposition, nr 211, till 1937 års riksdag med förslag till luftskyddslag uttalade jag rörande civila luftskyddsutredningens förslag om tillskapandet av en särskild myndighet, luftskyddsinspektionen, för handhavandet av ledningen av det civila luftskyddet bland annat, att, även efter det luftskyddsorganisationens uppbyggande slutförts, behov komme att föreligga av en särskild myndighet för handhavande av den centrala ledningen av det civila luftskyddet, i det en inspekterande verksamhet torde vara av behovet påkallad om organisationens effektivitet icke skulle äventyras. Jag framhöll vidare, att ett organ krävdes för vidmakthållandet av den centrala planläggningen, för omhändertagande av anslag till luftskyddet, för materielens underhåll och förnyande, för ledande av utbildningen och upplysningsverksamheten samt icke minst för följande av utvecklingen på luftskyddets område, vilken dittills försiggått i ett mycket snabbt tempo. Luftskyddssynpunkternas egenskap att göra sig gällande inom de mest skilda områden av samhällslivet gjorde det vidare erforderligt, att luftskyddets intressen auktoritativt företrädades vid handläggningen av en mängd frågor, som rörde lagstiftning och administration.

För bibehållande av organisationens effektivitet fordras emellertid härutöver att personalens anställningsförhållanden äro sådana, att täta ombyten ej riskeras å betydelsefulla poster inom inspektionen. Ur sistnämnda synpunkt

ter sig inspektionens nuvarande organisation mindre tillfredsställande. Jag erinrar sålunda om att ingen av inspektionens befattningar är uppförd på ordinarie stat. Samtliga anställda i ledande ställning uppbara avlöning i form av arvode och endast ett fåtal av dessa arvoden äro årsarvoden. Årsarvoden utgå till luftskyddsinspektören, inspektörsassistenten, de två luftskyddskonsulenterna samt en ingenjör. Härjämte utgå årsarvoden till två av inspektionens tillfälliga sakkunniga. Tidsförhållandena ha emellertid nödvändiggjort ytterligare anställning av kvalificerad arbetskraft i stor utsträckning. De flesta av nu ifrågakvarande anställda ha betraktats såsom tillfälligt anlitate sakkunniga och ha icke varit fast knutna till inspektionen. Deras anställningsförhållanden ha reglerats för ett kvartal i sänder och arvodenas storlek har likaledes fixerats för en tidsperiod av ett kvartal. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 april 1941 äro för närvarande anställda i inspektionen 27 personer, vilka innehava arvodestjänster av nu angivet slag. Vissa av dessa såsom tillfälligt sakkunniga anställda personer fullgöra i hög grad betydelsefulla uppgifter inom inspektionen.

De här antydda anställningsförhållandena sammanhånga givetvis med svårigheten att för någon längre tid framåt överblicka såväl arten som omfattningen av luftskyddsinspektionens arbetsuppgifter. Särskilt under de två senaste åren ha arbetsuppgifternas relativa betydelse ofta växlat. Vid en tidpunkt har nödvändigheten att skaffa fullgod och tillräcklig gasskyddsutrustning stått i förgrunden, vid en annan tidpunkt har skyddsrumbyggnaderna måst följas med särskild uppmärksamhet. Under en tredje period åter ha frågor rörande brandskydd och anskaffande av brandskyddsmateriel tätt sig som den mest arbetskrävande uppgiften. På grund av dessa växlingar och förskjutningar har inspektionens organisation måst göras i hög grad elastisk, så att den kunnat smidigt anpassa sig efter lägets krav. Fördelen härav får emellertid vägas mot olägenheten av att anställningsförhållandena för ledande tjänstemän inom inspektionen blivit ganska otrygga. Härigenom riskeras täta ombyten, vilket kan medföra att kontinuiteten och fastheten i inspektionens arbete blir lidande.

Ett övervägande av nu angivna synpunkter ger till resultat att ordinarie tjänster inom luftskyddsinspektionen endast i undantagsfall böra inrättas under nuvarande förhållanden. Allenast de befattningar, om vilka man med säkerhet kan säga, att de komma att visa sig nödvändiga även under normala tider, böra få en mera fast karaktär. Befattningar, om vilka i detta avseende någon tvekan kan råda, böra liksom nu vara arvodestjänster.

Det inom luftskyddsinspektionen utarbetade förslaget rörande inspektionens personalorganisation avser, att den nuvarande provisoriska organisationen (vilken torde vara att anse som en krigsorganisation), innebärande en uppdelning av inspektionens arbetsuppgifter på fem avdelningar eller byråer, skulle bli bestående även i fredstid. Behov av ett antal fast anställda befattningshavare vid inspektionen skulle till följd härav föreligga. Ett flertal av de hos inspektionen anställda befattningshavarna föreslås därför böra vinna ordinarie eller extra ordinarie anställning. Sålunda förordas inrättande av följande ordinarie befattningar nämligen 1 överdirektör och chef (C 8), 2 luftskyddsinspektörer (A 28), 1 kassör (A 9), 1 portvakt tillika eldare (A 5), 1 expeditionsvakt (A 5), 2 kontorsbiträden (A 4) och 2 skrivbiträden (A 2) samt följande extra ordinarie befattningshavare nämligen 1 överingenjör (Eo 30), 1 intendent (Eo 26), 1 sekreterare (Eo 26), 2 förste byråingenjörer (Eo 24), 1 byråinspektör (Eo 21), 3 byråingenjörer (Eo 21), 1 notarie (Eo 21), 1 kanslibitråde (Eo 7), 1 förrådsförman (Eo 7), 2 kontorsbiträden (Eo 4) och 2 skrivbiträden (Eo 2).

Det följer av vad jag tidigare anfört, att jag betraktar det som uteslutet att tillmötesgå inspektionens förslag om inrättandet av ett så betydande antal fasta tjänster inom inspektionen. Emellertid synes uppenbart, att — oberoende av den organisation luftskyddsinspektionen i framtiden kan komma att erhålla — behov kommer att förefinnas av vissa fast anställda befattningshavare. En särskild chef för inspektionen torde sålunda städse bliva erforderlig. Befattningen som sådan torde därför nu böra uppföras på ordinarie stat. Denne bör förordnas av Kungl. Maj:t för en tid av sex år i sänder och givas benämningen överdirektör. Med hänsyn till de särskilda kvalifikationer, som måste ställas på denne befattningshavare, vill jag föreslå, att han i enlighet med inspektionens förslag, erhåller placering i lönegraden C 8. Behov torde även komma att förefinnas av de fem befattningar, vars innehavare enligt inspektionens förslag avsågos bliva föreståndare för var sin byrå, nämligen de två luftskyddsinspektörerna (nuvarande luftskyddskonsulenterna), en överingenjör, en intendent och en sekreterare. Av nämnda befattningshavare torde dock nu endast de båda luftskyddsinspektörerna böra erhålla ordinarie anställning med placering i lönegraden A 26. De övriga torde böra bliva extra ordinarie tjänstemän med placering, överingenjören i lönegraden Eo 28 samt intendenten och sekreteraren i lönegraden Eo 26.

De befattningshavare, som, utöver nu nämnda, bliva erforderliga för nästa budgetår, torde böra anställas efter i huvudsak samma grunder, som för närvarande gälla för dem.

Innan jag ingår på en närmare anslagsberäkning vill jag framhålla, att, i motsats till vad som förutsattes vid beräkningen av luftskyddsinspektionens avlöningsanslag för innevarande budgetår, inspektionens arbetsuppgifter hittills ökat i omfattning. På grund härav har inspektionens personal måst förstärkas, varför de under grundavlöningsposten anvisade medlen visat sig otillräckliga. Innevarande års riksdag har därför på av Kungl. Maj:t i proposition den 3 januari 1941, nr 2, gjord framställning medgivit, att posten finge under budgetåret 1940/41 överskridas med högst 24,000 kronor.

Tillkallandet av tillfälliga sakkunniga har måst ske i något större utsträckning än närmast föregående budgetår.

Vad härefter angår anslagsbehovet för budgetåret 1941/42 torde man böra räkna med att luftskyddsinspektionens arbetsuppgifter jämväl för nästa budgetår komma att bliva mycket omfattande, även om man bör kunna utgå från att en viss minskning kommer att inträda. Försiktigheten bjuder emellertid att ej räkna med lägre anslagsbehov för nästa budgetår än för det innevarande.

Till de av mig föreslagna ordinarie befattningshavarna, överdirektören och de två luftskyddsinspektörerna torde under en ny anslagspost avlöningar till ordinarie tjänstemän böra upptagas ett anslag av 36,000 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, är i gällande stat upptagen till 100,000 kronor. Från denna anslagspost bestridas för närvarande arvoden åt, bland andra, luftskyddsinspektören, inspektörsassistenten och de två luftskyddskonsulenterna, sammanlagt uppgående till 41,500 kronor. För nästa budgetår kommer i enlighet med vad ovan sagts lön till dessa befattningshavare ej att utgå i form av arvode och följaktligen ej att belasta ifrågavarande anslag. Emellertid anser jag i trots härav, med hänsyn till den nuvarande belastningen å anslagsposten, densamma böra beräknas till samma belopp, som det för innevarande budgetår upptagna. Hänsyn har härvid även tagits till inspektionens förslag, att årsarvodena till de tre fast anställda sakkunniga måtte bestämmas till ett

fixerat belopp av 1,200 kronor för år, vilket förslag jag förordar. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:ts att meddela närmare bestämmelser rörande arvodespostens användning.

Posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal torde böra upptagas med ett belopp av i runt tal 185,000 kronor, i vilket belopp även inräknats avlöningarna till samtliga vid inspektionens förråd anställda förrådsarbetare, vilka nu i viss utsträckning avlönats från anslaget till anskaffande av viss gasskyddsmateriel för förbrukningsändamål m. m.

Slutligen torde posten till rörligt tillägg böra uppräknas till 10,000 kronor.

Enligt departementschefens beräkningar skulle alltså inspektionens avlöningsanslag för nästa budgetår uppgå till sammanlagt (36,000 + 100,000 + 185,000 + 10,000) 331,000 kronor.

I förenämnda motion, I: 240, har hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 272 angående anvisande av vissa anslag till det civila luftskyddet måtte besluta, att de tvenne föreslagna luftskyddsinspektörerna skola uppföras å ordinarie stat i 27:e lönegraden.

Rörande de skäl motionären anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Luftskyddsinspektionen: Omkostnader.

Till ifrågavarande ändamål har för ett vart av budgetåren 1939/40 och 1940/41 anvisats ett anslag av 58,000 kronor.

För nästa budgetår föreslås upptagande av en ny post till sjukvård m. m. med 1,000 kronor. Posten till reseersättningar föreslås höjd med 20,000 kronor. Posten till expenser föreslås böra uppräknas från för innevarande budgetår beräknade 23,000 kronor till 70,000 kronor, så att densamma kommer att motsvara de verkliga utgifterna för ifrågavarande ändamål. Till publikationstryck skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag erfordras ett från 15,000 till 50,000 kronor förhöjt belopp för bland annat utgivande av omarbetade upplagor av de av inspektionen utfärdade anvisningarna.

Till omkostnader skulle alltså för nästa budgetår erfordras (58,000 + 1,000 + 20,000 + 47,000 + 35,000 =) 161,000 kronor.

Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar.

Till alarmeringsanordningar ha hittills anvisats tillhopa 3,647,000 kronor.

För nästa budgetår beräknas till drift- och underhållskostnader för alarmeringsanläggningar m. m. 86,000 kronor. För anskaffande av ytterligare ett antal larmaggregat har räknats med ett belopp av 35,000 kronor samt för fortsatt utbyggande av telefonalarmeringsanläggningar 140,000 kronor. Under anslaget till civilt luftskydd: alarmeringsanordningar erfordras sålunda (86,000 + 35,000 + 140,000 =) 261,000 kronor.

Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning.

Luftskyddsinspektionen hemställde i sin skrivelse den 28 september 1940, att för ifrågavarande ändamål måtte för budgetåret 1941/42 anvisas ett

till 2,300,000 kronor avrundat belopp. I anledning av framställning från inspektionen hemställde Kungl. Maj:t i propositionen nr 67 till 1940 års urtima riksdag, att riksdagen å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 måtte anvisa till Civilt luftskydd: Gasskyddsutrustning ett reservationsanslag av 1,700,000 kronor. Denna Kungl. Maj:ts framställning bifölls av riksdagen.

Departementschefen har nu föreslagit, att återstoden av det av luftskyddsinspektionen begärda beloppet, 525,000 kronor, måtte av riksdagen anvisas. Därjämte har departementschefen gjort viss anmälan beträffande beställandet av vissa luftreningsaggregat för skyddsaggregat.

Civilt luftskydd: Anskaffande av viss gasskyddsmateriel för förbrukningsändamål m. m.

Till förevarande ändamål ha anvisats för budgetåret 1939/40 150,000 kronor och för budgetåret 1940/41 500,000 kronor.

Luftskyddsinspektionen har hemställt om anvisande av dels 450,000 kronor för anskaffande av övningsmateriel, dels 15,000 kronor för undervisningsmateriel vid statens luftskyddsskola, dels 25,000 kronor för transport av luftskyddsmateriel m. m., dels 35,000 kronor för avlönande av vid inspektionens förråd anställda förrådsarbetare m. fl., dels ock 5,000 kronor för viss ersättning åt föreståndarna vid vissa gasskyddslaboratorier.

Emot luftskyddsinspektionens beräkningar har *departementschefen* intet haft att erinra.

Civilt luftskydd: Luftskyddsövningar.

I enlighet med luftskyddsinspektionens förslag har departementschefen för fortsatta övningar med civila luftskyddets personal beräknat ett belopp av 50,000 kronor.

Civilt luftskydd: Försöksverksamhet.

Till ifrågavarande ändamål är för innevarande budgetår under anslagsposten Civilt luftskydd: Anskaffande av viss gasskyddsmateriel för förbrukningsändamål m. m. beräknat ett belopp av 30,000 kronor. För förevarande ändamål erforderliga medel hava från och med nästa budgetår ansetts bära beräknas under särskilt anslag.

Luftskyddsinspektionen har i sin skrivelse den 28 september 1940 ansett att för nästkommande budgetår ett belopp av 40,000 kronor bör beräknas för inspektionens egen försöksverksamhet. Därjämte har inspektionen föreslagit, att ett belopp av 25,000 kronor måtte ställas till inspektionens förfogande att användas till bidrag till täckande av kostnader för den försöksverksamhet, som utföres av försvarsväsendets kemiska anstalt för inspektionens räkning.

Departementschefen har för egen del anfört följande (sid. 24):

Mot luftskyddsinspektionens beräkningar har jag intet att erinra.

I detta sammanhang får jag anmäla en skrivelse från luftskyddsinspektionen av den 13 mars 1941, däri inspektionen hemställt, att, då något bidrag

till täckande av kostnaderna för den försöksverksamhet, som av försvarsväsendets kemiska anstalt utfördes för inspektionens räkning, ej anvisats för budgetåret 1940/41, Kungl. Maj:t måtte bemyndiga inspektionen att av den besparing, som enligt inspektionens förmenande för sagda budgetår komme att uppstå å reservationsanslaget till civilt luftskydd: gasskyddsutrustning, till försvarsväsendets kemiska anstalt utbetala högst 25,000 kronor som bidrag till ifrågavarande försöksverksamhet. Därest riksdagen ej har något att erinra däremot, har jag för avsikt föreslå Kungl. Maj:t att bifalla inspektionens framställning.

Civilt luftskydd: Statens luftskyddsskola.

För ifrågavarande ändamål har för budgetåret 1940/41 anvisats ett förslagsanslag av 45,500 kronor.

För nästa budgetår har luftskyddsinspektionen beräknat medelsbehovet till 40,000 kronor. Mot detta förslag har departementschefen intet haft att erinra.

Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m.

För ifrågavarande ändamål har å riksstaten för budgetåret 1939/40 anvisats ett anslag av 120,000 kronor. Därav har avsetts ett belopp av 100,000 kronor för bidrag till riksluftskyddsförbundet och ett belopp av 20,000 kronor för bidrag till föreningen svenska röda korset.

Å tilläggsstat I till riksstaten för nämnda budgetår har vidare för samma ändamål anvisats ett anslag av 125,000 kronor. Av beloppet avsågos 100,000 kronor för möjliggörande av en forcering av den av riksluftskyddsförbundet bedrivna utbildningen av hemskyddspersonal och 25,000 kronor för understödande av genom enskild sammanslutning anordnad korrespondensundervisning.

Å riksstaten för innevarande budgetår har uppförts ett anslag av 240,000 kronor, därav 200,000 kronor beräknats för riksluftskyddsförbundets och 40,000 kronor för röda korsets verksamhet.

Slutligen har 1940 års urtima riksdag å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat ett anslag av 25,000 kronor, vilket anslag avsetts att tilldelas röda korset.

I enlighet med luftskyddsinspektionens förslag har departementschefen för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår beräknat 477,600 kronor, varav 427,600 kronor till riksluftskyddsförbundet och 50,000 kronor till föreningen svenska röda korset.

Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum.

För ifrågavarande ändamål hava av 1937, 1938, 1939 och 1940 års riksdagar anvisats sammanlagt 11,800,000 kronor. Härjämte har innevarande års riksdag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat ytterligare 2,000,000 kronor. För sistnämnda budgetår ha anvisats sammanlagt 3,000,000 kronor.

Bidrag kan utgå för tillgodoseende av behovet av ledningscentraler, av skyddsrum för aktiv personal och hjälpplatser samt av offentliga skyddsrum. Av de anvisade medlen har ett sammanlagt belopp av 1,500,000 kronor avsetts för bidrag till skyddsrum vid hamnarna.

Statsbidrag utgår som regel med två tredjedelar av de verkliga kostnaderna. Skattetyngd kommun, vars invånare med hänsyn till kommunens utsatta läge eller andra omständigheter äro i särskilt behov av skyddsrum, kan dock erhålla högre bidrag. Bidrag får emellertid aldrig överstiga nio tiondelar av den verkliga kostnaden.

Statsbidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter.

Lagen den 1 mars 1940 (nr 119) om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. föreskriver bland annat, att anläggning, som inrymmer undervisningsanstalt och är avsedd att hysa minst 25 personer, skall förses med skyddsrum (2 §). Skyddsrum skall såvitt möjligt kunna hysa så många människor, som i allmänhet kunna antagas samtidigt besöka eller vara sysselsatta eller bosatta eller eljest vistas inom anläggningen eller den del därav, för vilken skyddsrummet anordnas (3 §). Enligt 14 § samma lag äger länsstyrelsen helt eller delvis medgiva befrielse från inrättande av skyddsrum i nu nämnd anläggning, om inrättandet prövas medföra oskäligen kostnad eller ock sådan befrielse kan medgivas utan eftergivande av skäligen anspråk på luftskydd. Skyldigheten att anordna skyddsrum åligger undervisningsanstaltens ägare (11 §). I regel torde det sålunda bli kommunerna, som få bära kostnaderna härför. Skyldighet att anordna skyddsrum gäller, enligt 1 § kungörelsen den 1 mars 1940 (nr 120) angående inrättande av skyddsrum för anläggningar och byggnader m. m., endast inom luftskyddsorter.

Till länsstyrelserna har inkommit ett stort antal ansökningar om dispens från anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter. I en del fall torde sådan dispens ha medgivits. Tveksamhet har emellertid i många fall uppstått beträffande spörsmålet, i vilken utsträckning dispens borde meddelas.

I skrivelse den 9 maj 1940 har *luftskyddsinspektionen* på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:t ville antingen förordna, att inom luftskyddsorter skolundervisningen vid de under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalterna vid krig omedelbart skulle inställas, eller ock, därest Kungl. Maj:t icke skulle dela den av myndigheterna ovan uttalade uppfattningen, meddela sådana direktiv rörande den omfattning, i vilken undervisningen vid berörda anstalter vid krig skulle uppehållas att länsstyrelserna erhöle erforderlig grund för bedömande av, i vilken utsträckning kravet på skyddsrum inom skolbyggnader skulle upprätthållas.

I yttrande över luftskyddsinspektionens framställning har *skolöverstyrelsen* bland annat anfört följande (sid. 31):

Inrättandet av skyddsrum vid undervisningsanstalter bör göras obligatoriskt endast i de fall, där undervisningen icke anses kunna nedläggas trots inträdande risker för flygangrepp. Skyldigheten att anordna skyddsrum

komme under sådana förhållanden huvudsakligen att gälla i fråga om verkstadsskolor och liknande skolformer.

Anläggning av skyddsrum i skolbyggnader bör genom tjänliga åtgärder uppmuntras. Antalet och storleken av skyddsrummen torde därvid böra avpassas efter de behov av offentlig art, som byggnaden vid krig kan tänkas tjäna.

Frågan om undervisningens inställande i händelse av krig bör av vederbörande skolmyndigheter prövas alltefter omständigheterna vid krigsutbrottet.

Av statsrådsprotokollet inhämtas vidare, att i det inom luftskyddsinspektionen utarbetade förslaget till ny luftskyddslag i det mot 2 § i nuvarande skyddsrumslagen svarande stadgandet (9 §) undervisningsanstalterna undantagits från de anläggningar, som skola vara försedda med skyddsrum. I motiveringen härför hade anförts, att frågan om ägare till undervisningsanstalt skulle kunna åläggas skyldighet förse anstalten med skyddsrum vore helt avhängig av den omständigheten, huruvida undervisningen vore avsedd att under krig och luftskyddsberedskap pågå vid anstalten. Erfarenheterna från den senaste tidens krigshändelser hade ansetts utvisa, att man under ett krig måste inrikta sig på att hålla skoleleverna borta från de för luftanfall utsatta orterna så länge kriget varade. Utredningen hade emellertid förutsatt, att andra skäl kunde påkalla anordnande av skyddsrum. Härom hade i utredningen anförts följande (sid. 33):

I åtskilliga fall komma undervisningsanstalterna att i händelse av krig eller krigsfara tagas i anspråk för särskilda ändamål av civil eller militär myndighet. Beroende på krigsfallet och andra omständigheter kan detta ianspråktagande bliva av längre eller kortare varaktighet, varjämte det militära ianspråktagandet kan komma att hänföra sig till allenast vissa delar av landet. I den mån ifrågavarande myndigheter avse att utnyttja undervisningsanstalterna, torde de själva hava att förse dem med erforderliga skyddsutrymmen.

För omhändertagande av personer, vilka blivit hemlösa till följd av att deras bostäder mer eller mindre förstörts vid luftanfall, torde behov av reservlokaler med tillgång till skyddsrum uppkomma. Dessa reservlokaler skulle nämligen tjäna såsom upptagningsplatser, till vilka ifrågavarande hemlösa kunde söka sig, och där de fingo kvarstanna till dess andra bostäder kunnat anvisas. För det nu angivna ändamålet torde undervisningsanstalterna i regel vara lämpliga. De skyddsrum, som äro avsedda för ovannämnda »utbombade» personer, torde böra hänföras till kategorien offentliga skyddsrum och anordnandet av desamma alltså åligga vederbörande kommun. På grund av att det i viss utsträckning även måste anses vara ett statligt intresse att skyddsrum anordnas för ifrågavarande hemlösa personer förutsättes, att kommunerna vid anordnandet av skyddsrummen erhålla statsbidrag enligt enahanda grunder, som gälla vid anordnande av offentliga skyddsrum i övrigt.

Beträffande kostnaderna för anordnande av skyddsrum har i utredningen anförts följande (sid. 33):

I av luftskyddsinspektionen angivna riktlinjer för planläggningen av reservutrymmen för hemlösa personer har angivits, att ifrågavarande planläggning borde ske inom samtliga luftskyddsorter samt tills vidare omfatta ungefär 1—5 procent av ortens fredstidsbefolkning, därvid 1 procent skulle gälla för de större orterna och 5 procent för de minsta orterna. Efter en

medelprocent av 2.5 procent skall planläggningen sålunda för samtliga luftskyddsorter ske för sammanlagt omkring 90,000 personer. Efter en beräknad skyddsrumskostnad av 60 kronor per person uppgå sammanlagda kostnaderna för anordnande av skyddsutrymme för hemlösa personer till omkring 5.4 miljoner kronor, varvid staten såsom ovan nämnts synes böra bidra med omkring 3.6 miljoner kronor. Anordnande av dylika skyddsutrymmen kan utgöra ett lämpligt medel att motverka eller minska förekomsten av arbetslöshet.

Om det däremot skulle anses, att undervisningsanstalterna böra förse med skyddsrum för undervisningsändamål, utvisar en inom luftskyddsinspektionen verkställd utredning — till grund för vilken har legat elevantalet vid de under skolöverstyrelsens överinseende stående läroanstalterna inom luftskyddsorterna — att det antal skyddsrumplatser, som kan anses vara erforderligt för lärare och elever, uppgår till omkring 200,000. Efter en beräknad genomsnittskostnad per skyddad person av 60 kronor uppgå kostnaderna sålunda till i runt tal 12 miljoner kronor. Med tillämpning av de i ovannämnda skrivelse angivna beräkningsgrunderna kunna kostnaderna avsevärt reduceras och synes ett belopp av högst omkring 6 miljoner kronor kunna ifrågakomma.

I yttrande över lagförslaget har *skolöverstyrelsen* uttalat som sin mening att skyldigheten att inrätta skyddsrum vid undervisningsanstalter borde vara obligatorisk endast i de fall, där undervisningen icke kunde nedläggas trots inträdande risker för flyngangrepp, alltså i främsta rummet vid verkstadsskolor och liknande skolformer. Anläggning av skyddsrum i skolbyggnader borde dock genom tjänliga åtgärder uppmuntras.

Departementschefen har för egen del anfört följande (sid. 34 o. f.):

Enligt lagen den 1 mars 1940 (nr 119) om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. skall skyddsrum anordnas i anläggning, som inrymmer undervisningsanstalt och är avsedd att hysa minst 25 personer. Länsstyrelse äger emellertid helt eller delvis medgiva befrielse härifrån, om inrättandet av skyddsrum prövas medföra oskälig kostnad eller ock sådan befrielse kan medgivas utan eftergivande av skäliga anspråk på luftskydd. Under den tid av något mer än ett år, varunder lagen varit i kraft, ha till länsstyrelserna inkommit ett stort antal dylika dispensansökningar. Till stöd för dessa ansökningar har anförts — förutom att anordnandet av skyddsrum skulle medföra oskäliga kostnader — att i händelse av krig bortflyttning av skolbarn från orten vore planlagd, att anstalten komme att tagas i anspråk som militär förläggning, beredskapssjukhus eller dylikt samt att undervisningen sålunda på grund härav ej kunde fortsätta. Hos länsstyrelserna har tvekan uppstått, om och i vad mån sådana skäl kunde godtagas för medgivande av befrielse från anordnande av skyddsrum. Till följd härav har luftskyddsinspektionen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställt, att Kungl. Maj:t måtte antingen förordna att inom luftskyddsorter skolundervisningen vid de under skolöverstyrelsens inseende stående läroanstalterna vid krig skulle omedelbart inställas eller ock meddela direktiv rörande i vilken utsträckning undervisningen vid nämnda läroanstalter skulle uppehållas. I det förslag till ny luftskyddslag, som utarbetats inom luftskyddsinspektionen, har undervisningsanstalter ej medtagits bland de anläggningar, i vilka skyldighet att anordna skyddsrum skulle föreligga. Enligt samma förslag skulle emellertid kommun åläggas ombesörja, att inom kommunen funnes reservlokaler med tillgång till skyddsrum, i vilka vid luftanfall skydd kunde beredas personer, som blivit husvilla till följd av att deras bostäder skadats

vid bombanfall. Som sådana reservlokaler ha undervisningsanstalter ansetts som regel vara lämpliga. Endast de av nämnda anstalter, som avsåges som reservlokaler, skulle sålunda enligt förslaget förses med skyddsrum. Därvid förutsattes, att statsbidrag till kommunerna för anordnandet av skyddsrummen skulle utgå enligt enahanda grunder, som gälla för anordnande av offentliga skyddsrum i övrigt.

Då förslaget till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. behandlades av 1940 års riksdag, uttalade riksdagen, under hänvisning till första lagutskottets utlåtande i ämnet, att det med hänsyn till tidsläget måste anses ofrånkomligt att föreslagna åtgärder till skydd mot luftanfall i erforderlig omfattning vidtoges så snart som möjligt. Härvid åsyftades även åtgärder för undervisningsanstalters förseende med skyddsrum. Sedan nämnda uttalande gjordes, anser jag intet hava inträffat, som skulle kunna föranleda en lindring av bestämmelsen att undervisningsanstalter skola förses med skyddsrum. Snarare torde — av senare inträffade händelser att döma — motsatsen vara fallet. Då ett fientligt överfall, inlett av ett bombangrepp mot städer och andra viktigare orter, kan komma så gott som utan föregående varsel och utan att luftskyddsmyndigheterna å respektive luftskyddsorter hinna underrättas, förefinnes stor risk för att ett sådant angrepp kan komma att insättas under pågående undervisning. Möjlighet för lärare och elever att söka skydd i ett i undervisningsanstalten eller dess omedelbara närhet beläget skyddsrum måste för sådant fall förefinnas. Någon anledning att beträffande undervisningsanstalter dispensera från lagens bestämmelser i större utsträckning än i fråga om andra anläggningar anser jag ej föreligga, utan det framstår tvärtom som angeläget att skyddsrum i dylika anstalter i så stor utsträckning som möjligt och med det snaraste komma till utförande. Med sitt ofta friliggande läge torde just skolbyggnader bliva särskilt utsatta för bombanfall.

För omhändertagande av personer, vars bostäder blivit obeboeliga genom luftanfall, torde undervisningsanstalterna, sedan dessa försetts med skyddsrum, i regel lämpa sig mycket väl. Därigenom att så gott som samtliga undervisningsanstalter å luftskyddsorter förses med skyddsrum, tillgodoses behovet av reservlokaler. Skyddsrummen i undervisningsanstalterna komma sålunda att tjäna det dubbla syftet att bereda skydd för lärare och elever så länge undervisning pågår och därefter bereda skydd för i anstalten inkvarterade, vare sig dessa äro hemlösa personer, militär eller andra. På grund av att det i viss utsträckning måste anses vara ett statligt intresse att skyddsrum anordnas i undervisningsanstalter, förordar jag, att kommunerna för anordnande av dylika skyddsrum må komma i åtnjutande av statsbidrag enligt enahanda grunder, som gälla vid anordnande av skyddsrum för gatutrafikanter, för vilka grunder redogjorts i propositionen nr 165 till 1940 års lagtima riksdag. Statsbidrag bör alltså som regel utgå med två tredjedelar av kostnaden men torde under vissa, i sagda proposition närmare angivna omständigheter, kunna utgå med högre belopp, dock högst nio tiondelar av den verkliga kostnaden. I fråga om statsbidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter, vilka äro avsedda att tagas i anspråk som beredskapssjukhus eller annexlokaler till sådana sjukhus, torde böra gälla vad därom finnes särskilt stadgat. De skyddsrum, som anordnats eller äro avsedda att anordnas för undervisningsanstalt i dess egenkap av beredskapssjukhus, torde nämligen som regel vara tillräckliga även för att skydda lärarpersonal och elever under den tid undervisningen pågår. I fråga om statsbidrag till kostnader för anskaffande av inventarier till skyddsrum i undervisningsanstalter ävensom rätten att besluta rörande statsbidrag till sådana skyddsrum torde böra gälla enahanda bestämmelser som de, vilka gälla beträffande skyddsrum för gatutrafikanter.

I fråga om sådana undervisningsanstalter, vid vilka det ur försvarets eller folkförsörjningens intresse är angeläget, att undervisningen under krig fortgår eller rentav utvidgas trots inträdande risker för flygangrepp, såsom verkstadsskolor, tekniska läroverk och skolor, textilinstitutet, m. fl. anser jag kostnaderna för anordnande av skyddsrum helt böra bekostas av statsmedel.

De här förordade grunderna för statsbidrag till skyddsrum i undervisningsanstalter böra träda i tillämpning snarast möjligt, varjämte Kungl. Maj:t bör äga befogenhet att i överensstämmelse med dessa grunder bevilja statsbidrag för redan anordnat eller påbörjat dylikt skyddsrum.

Statens kostnader för anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter å luftskyddsorter har av luftskyddsinspektionen uppskattats till i runt tal 6,000,000 kronor. Det ställer sig givetvis ganska svårt att närmare fixera denna kostnad. Emellertid anser jag ett belopp av 4,000,000 kronor för ändamålet bliva erforderligt under nästa budgetår. Kostnaderna torde böra utgå från reservationsanslaget till bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum, varför sagda belopp bör tillföras nämnda anslag.

I förenämnda motion nr II: 330 har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att reservskyddsrum i undervisningslokaler sådana som folkskolor, läroverk och liknande undervisningsanstalter endast böra anläggas i den mån, som de kunna betingas av risker för lärare och elever som kunna föranledas av ett oväntat krigsutbrott med fara för luftanfall, samt därutöver i en utsträckning, som kan befinnas påkallad av militära behov, och att kostnaderna för sådana skyddsrum helt bekostas av statsmedel.

I fråga om vad motionärerna anfört till stöd för sin hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Civilt luftskydd: Arvoden till vissa luftskyddschefer.

Sedan Kungl. Maj:t genom brev den 5 juli 1940 uppdragit åt luftskyddsinspektionen att avgiva förslag till bestämmelser om arvoden åt sådana luftskyddschefer, vilka ej vore befattningshavare vid polisväsendet, har luftskyddsinspektionen med skrivelse den 12 augusti 1940 inkommit med dylikt förslag.

Luftskyddsinspektionen har därvid förordat, att avlöning till luftskyddschef och ställföreträdande luftskyddschef skall bestämmas i huvudsaklig överensstämmelse med förordningen om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet. Därvid syntes enligt inspektionen en höjning av daglönen böra ske utöver de 40 procent, som voro angivna i nämnda förordning. En dylik förhöjning av lönen för luftskyddschef syntes i allmänhet böra ligga inom skalan 50—100 procent beroende på ortsklassen och övriga omständigheter. I undantagsfall syntes förhöjningen böra kunna bestämmas till högst 150 procent.

Över inspektionens förslag har statskontoret avgivit yttrande (sid. 40 och 41).

Departementschefen har för egen del anfört (sid. 43 o. f.):

Såsom förut nämnts förutsattes vid luftskyddslagens tillkomst, att, i den mån luftskyddscheferbefattningarna innehades av personer utanför polisen, befattningarna skulle äga karaktären av medborgerliga förtroendeuppdrag.

Under den tid som förflutit sedan luftskyddstillstånd i april 1940 påbjöds hava förhållandena emellertid obestriddligen tett sig väsentligt olika mot vad vid luftskyddslagens tillkomst kunde beräknas. De till följd av tidsutvecklingen stegrade anspråken på luftskyddsorganisationens effektivitet hava medfört, att det visat sig taga längre tid än beräknat att få de nödvändiga luftskyddsåtgärderna genomförda i den utsträckning att man kan anse sig hava själva uppbyggnadsperioden inom luftskyddet bakom sig. Det kan enligt min mening utan tvekan fastslås, att luftskyddet under våren 1940 befann sig i en utvecklingsperiod, som ställde betydande krav på luftskyddschefernas arbetsförmåga och initiativ. I detta läge påbjöds luftskyddstillstånd, varav följde såväl en ytterligare ökning av arbetsuppgifternas omfattning som en stegring av det ansvar som kom att åvila luftskyddscheferna. En betydande ökning av arbetsbördan i fråga om ett oavlönat förtroendeuppdrag medför emellertid svårigheter att kunna för sysslan välja den lämpligaste och synes mig därför böra föranleda övervägande, huruvida förutsättningarna för att uppdraget skall vara oavlönat fortfarande äro för handen.

Om länsstyrelsen finner sig böra för luftskyddschefsbefattningen förvärva en utanför polisen stående person, är det givetvis av största intresse att kunna förvärva den för uppdraget lämpligaste. En omständighet, som kan antagas hava ökat svårigheterna härvidlag är, att innehavare av åtskilliga av krisförhållandena föranledda allmänna uppdrag tillerkänts ersättning, oaktat uppdragen måhända få anses mindre betungande än uppdraget att vara luftskyddschef.

Slutligen kan man icke underlåta att taga viss hänsyn till att den luftskyddschefen underordnade personalen uppstår ersättning under luftskyddstillstånd.

Nu angivna omständigheter hava lett mig till den uppfattningen att de förhållanden, som under senaste året rått och alltjämt råda inom luftskyddet, motivera, att arvode tillerkännes de luftskyddschefer, som ej äro befattningshavare vid polisväsendet.

I sitt i ärendet avgivna förslag har luftskyddsinspektionen med luftskyddscheferna jämställt de ställföreträdande luftskyddscheferna. Enligt den i 4 § luftskyddskungörelsen använda terminologien finnas ställföreträdande luftskyddschefer av olika slag och med varierande arbetsuppgifter. Anledning förefinnes icke att i detta sammanhang taga hänsyn till andra än vice luftskyddschefer. Dessas uppgift inskränker sig visserligen enligt luftskyddskungörelsen till att inträda i luftskyddschefens ställe, då denne är hindrad att utöva befattningen. I praktiken har emellertid i många fall en arbetsuppdelning skett mellan luftskyddschefen och vice luftskyddschefen. I luftskyddsområde med mera än en luftskyddsart har sådan arbetsuppdelning i allmänhet brukat ske på det sätt att luftskyddschefen handhaft den omedelbara ledningen allenast å en av luftskyddsarterna, medan å den eller de övriga den omedelbara ledningen — under luftskyddschefens inseende — handhafs av en ställföreträdande luftskyddschef. Jag finner mig dock icke kunna i sådana fall såsom allmän regel medgiva rätt för ställföreträdande luftskyddscheferna att åtnjuta arvode. För att emellertid kunna åvägabrunga en rättvis ordning i sådana undantagsfall då ställföreträdande luftskyddschefen uppenbarligen har med luftskyddschef kvalitativt och kvantitativt likvärdiga arbetsuppgifter bör möjlighet finnas för Kungl. Maj:t att efter prövning i varje särskilt fall tillerkänna ställföreträdande (vice) luftskyddschef arvode.

Det torde av sammanhanget framgå, att då i det föregående talats om luftskyddschefer och ställföreträdande luftskyddschefer endast åsyftats de fall, där dessa uppdrag innehavas av personer, som ej äro befattningshavare

vid polisväsendet. Vid skilda tillfällen hava emellertid framförts krav på att även befattningshavare vid polisväsendet borde tillerkännas arvode för sitt sysslande med luftskyddet. Jag är väl medveten om att det under det senaste året inneburit viss påfrestning för polischefer att jämsides med polisuppgifterna handhåva luftskyddschefskapet inom distriktet. Till vilka åtgärder de hittills gjorda erfarenheterna härutinnan böra för framtiden leda, torde böra övervägas vid det fortsatta utredningsarbetet i fråga om luftskyddslagstiftningen. I detta sammanhang måste emellertid såsom utgångspunkt tagas den nu gällande lagstiftningen, enligt vilken befattningen med luftskyddet såsom regel ingår i polischefens arbetsuppgifter. Det synes under sådana förhållanden vanskligt att tillerkänna polischefer eller andra befattningshavare vid polisväsendet ett tillskott i lönen för arbete, som alltjämt anses regelmässigt ingå i polisuppgifterna. Jag anser mig därför icke kunna framlägga något förslag i denna riktning.

Det förslag om arvode till luftskyddschefer och ställföreträdande luftskyddschefer, som jag ämnar framlägga, är, såsom nämnts, betingat närmast av de speciella förhållanden, som varit rådande under senaste året, och därför att betrakta som ett provisorium utan bindande verkningar för framtiden. Ställning måste emellertid tagas till frågan, för vilken tid dessa provisoriska bestämmelser böra gälla.

Det gäller då först frågan, huruvida arvodet bör bestämmas att utgå retroaktivt. Att en sådan retroaktivitet är med hänsyn till de faktiskt föreliggande omständigheterna berättigad, torde framgå av vad i det föregående anförts. Ur andra synpunkter kunna väl skäl anföras i motsatt riktning. Anledningen till att spørsmålet icke tidigare upptagits till slutlig behandling är emellertid huvudsakligen den, att det ansetts önskvärt att samtidigt komma fram till en slutgiltig framtida lösning av spørsmålet. Tillfälle härtill beräknades yppa sig vid den revision av luftskyddslagstiftningen, som var avsedd att föreläggas den nu samlade riksdagen. Då det icke synes med rättvisa överensstämmande att låta denna yttre omständighet inverka på ersättningsrätten för de luftskyddschefer och ställföreträdande luftskyddschefer, som tjänstgjort under den tid luftskyddstillstånd hittills rått, förordar jag, att de arvodesbestämmelser jag i det följande vill föreslå förklaras skola äga tillämpning från och med den 1 juli 1940.

Det föreligger anledning antaga, att det nuvarande luftskyddstillståndet kommer att fortbestå tills vidare. Man måste också räkna med risken av en skärpning av det utrikespolitiska läget med därav följande återverkningar för luftskyddet. Oberoende härav torde direktiv om en intensifiering av övningsverksamheten inom luftskyddet vara att förutse. Både på grund härav och med hänsyn till utvecklingen i övrigt inom luftskyddet torde under förutsättning att luftskyddstillstånd fortfarande råder någon nämnvärd nedgång i luftskyddschefens arbetsbörda icke vara att räkna med under nästkommande budgetår. Under nyssnämnda förutsättning synes arvode därför böra utgå under hela nästa budgetår, eventuellt dock endast till den tidpunkt dessförinnan då ny luftskyddslag träder i kraft.

Från dessa utgångspunkter föreslås, att följande principer läggas till grund för bestämmandet av arvoden:

1. Till luftskyddschef, som ej är befattningshavare vid polisväsendet, utgår månadsarvode med följande belopp:

i luftskyddsområde, som innehåller luftskyddsart av A-klass med mera än 30.000 invånare 160 kronor,

i luftskyddsområde, som innehåller luftskyddsart av A-klass med mindre än 30.000 invånare, 120 kronor.

i luftskyddsområde, som innehåller luftskyddsart av B-klass, 80 kronor,
i luftskyddsområde, som innehåller luftskyddsart av C- eller D-klass, 40 kronor.

Finnas inom luftskyddsområdet flera luftskyddsarter, anses två D-orter eller en C- och en D-ort lika med en B-ort, två C-orter eller en B- och en C-ort lika med en A-ort med mindre än 30,000 invånare samt två B-orter lika med en A-ort med mera än 30,000 invånare.

2. Har ställföreträdande (vice) luftskyddschef, som ej är befattningshavare vid polisväsendet, arbetsuppgifter, vilka uppenbarligen äro i allo likvärdiga med de arbetsuppgifter, vilka åvila arvodesberättigad luftskyddschef, må Kungl. Maj:t på särskild framställning förordna, att till ställföreträdande luftskyddschefen skall utgå högst 40 procent av det arvode, som enligt 1 punkten tillkommer luftskyddschefen i området eller som skulle hava tillkommit den sistnämnde, därest han icke varit befattningshavare vid polisväsendet. Utgår i sådant fall arvode jämlikt 1 punkten jämväl till luftskyddschefen, skall detta arvode minskas med det belopp, som uppbäres av ställföreträdande luftskyddschefen.

3. Har sådan luftskyddschef, som ej är befattningshavare vid polisväsendet, på grund av sitt arbete inom luftskyddet gått miste om kontanta avlöningsförmåner av tjänst eller annan arbetsanställning, äger länsstyrelsen — under förutsättning att länsstyrelsen finner det icke skäligen hava kunnat påfordras, att arbetet inom luftskyddet fullgjorts vid sidan av det ordinarie förvärsarbetet — tillerkänna luftskyddschefen ersättning för de förmåner av dylikt slag, vilka han styrker sig hava gått förlustig under ledighet för luftskyddsarbetets fullgörande.

4. Bestämmelserna gälla från och med den 1 juli 1940 till och med den 30 juni 1942 eller den tidigare tidpunkt då ny lagstiftning om luftskyddet träder i kraft, dock allenast under förutsättning att luftskyddstillstånd råder under sagda tid.

Det är icke avsett att arvode skall uppbäras annat än under tid då luftskyddschef faktiskt tjänstgör. Något rätt till semester med bibehållet arvode bör sålunda icke ifrågakomma. Däremot bör länsstyrelsen givetvis ej lägga hinder i vägen för luftskyddschef eller ställföreträdande luftskyddschef att erhålla tjänstledighet från respektive uppdrag under den tid han må åtnjuta semester från sin huvudsakliga sysselsättning. Under sådan tid bör arvode alltså utgå till den, som faktiskt utövar luftskyddschefskapet (vice luftskyddschefskapet).

Enligt vissa från länsstyrelserna under sistlidne januari infordrade uppgifter utgjorde antalet luftskyddschefer, som ej voro befattningshavare vid polisväsendet, 37. Motsvarande antal vice luftskyddschefer kan — dels på grund av den inom olika län växlande terminologien, dels ock på grund av ofullständighet i uppgiftsmaterialet — icke exakt angivas men torde belöpa sig till 275—300. I vilken utsträckning ställföreträdande luftskyddschef kan komma att av Kungl. Maj:t tillerkännas arvode kan icke på förhand beräknas. Jag håller emellertid för troligt, att kostnaderna för arvoden och ersättningar för mistad inkomst komma att för tiden den 1 juli 1940—den 30 juni 1942 uppgå till omkring 100,000 kronor.

Jag får därför hemställa, att ett förslagsanslag av 100,000 kronor anvisas å riksstaten för budgetåret 1941/42 under rubriken civilt luftskydd: arvoden till vissa luftskyddschefer m. m.

I motionen II:331 har hemställts, att riksdagen måtte uttala att i de fall arvoden redan tillerkänts luftskyddschef respektive ställföreträdande

(vice) luftskyddschef av kommunala medel rätten att utbekomma retroaktiv arvodesersättning från den 1 juli 1940 skall tillfalla vederbörande kommun samt att bestämmelsen om att arvodet till vice luftskyddschef högst kan uppgå till 40 procent av arvodet till luftskyddschef inom området måtte utgå ur förslaget till regler för arvodenas beräkning.

Avlöning till blockledare.

Det civila luftskyddet indelas i allmänt luftskydd, industriluftskydd och enskilt luftskydd. För det enskilda luftskyddet användes i stor utsträckning jämväl benämningen hemskydd. Envar av dessa grenar av luftskyddet har sin särskilda, med stöd av luftskyddsföfogandelagen uttagna personalorganisation.

Den till det allmänna luftskyddet hörande personalen åtnjuter under tjänstgöringen ersättning. Denna utgår i enlighet med förordningen den 31 maj 1940 (nr 432) om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet; de på grund av 9 § luftskyddsföfogandelagen uttagna kommunala kårerna avlönas dock jämväl under sin tjänstgöring inom luftskyddet av vederbörande kommun.

I fråga om grunderna för bestämmandet av arvode till den, som tjänstgör under minst tre dagar i följd, får jag hänvisa till den i det föregående under rubriken Arvoden till vissa luftskyddschefer m. m. lämnade redogörelsen.

Vid tjänstgöring under kortare tid i följd än tre dagar utgår — med vissa undantag — timlön med en tiondel av daglönen för icke familjeförsörjare, dock högst för en tjänstgöringstid av tolv timmar under samma dygn.

Hemskyddet inom de olika fastigheterna äro organisatoriskt sammanförda i kvarter eller block, vilka stå under ledning av en blockledare, som har det närmaste ansvaret för effektiviteten av hemskydden inom blocket.

I en den 4 september 1940 dagtecknad framställning har *luftskyddsinspektionen* hemställt, att blockledare under vissa omständigheter måtte komma i åtnjutande av ersättning enligt förordningen den 31 maj 1940. Inspektionen har föreslagit, att till blockledare bör utgå ersättning motsvarande den, som enligt av inspektionen utfärdade anvisningar tillämpas beträffande gruppchefer eller personal i motsvarande befälsställning.

Departementschefen har för egen del bland annat anfört (sid. 51):

Det synes mig icke lämpligt att nu taga definitiv ställning till frågan, i vilken utsträckning ersättning bör i händelse av högsta beredskap inom luftskyddet utgå till hemskyddspersonal. Denna fråga bör nämligen närmare övervägas i samband med den kommande revisionen av luftskyddslagstiftningen. För den händelse beredskapsgrad I inom luftskyddet skulle bliva påbjuden innan frågan om ny luftskyddslagstiftning blivit slutligt avgjord, har jag emellertid för avsikt att — därest riksdagen ej framställer erinran däremot — genom särskilt beslut tillförsäkra blockledare samma ersättning under nämnda beredskapsgrad som för närvarande tillkommer personalen vid det allmänna luftskyddet.

Utskottet.

I likhet med statskontoret anser utskottet, att den *luftskyddsinspektionen* hittills åliggande arbetsbördan icke rimligen kan få bli avgörande för organisationen under normala tider och att hållbara utgångspunkter för närvarande saknas för ett bedömande av det ifrågavarande organets lämpliga ram.

Utskottet delar den av såväl statskontoret som allmänna lönenämnden uttalade meningen, att organisationen nu icke bör erhålla en sådan utformning, att en anpassning efter ändrade framtida förhållanden skulle kunna försvåras. Det synes utskottet, att de uppgifter, som nu med rätt fyllas av luftskyddsinspektionen, under normala förhållanden kunna med fördel övertagas av försvarsväsendets personal, som under senare år avsevärt utökats, och att en särskild fristående organisation på grund härav kan bli obehövlig.

Utskottet ansluter sig följaktligen till den av statskontoret och allmänna lönenämnden uttalade meningen, att några ordinarie befattningar icke nu böra inrättas inom luftskyddsinspektionen. För att underlätta bibehållande vid inspektionen av befattningshavare med vissa kvalifikationer vill utskottet dock förorda, att några befattningshavare beredas extra ordinarie anställning, varigenom de tillförsäkras rätten till tjänste- och familjepension. Utskottet föreslår att följande extra ordinarie befattningar inrättas inom luftskyddsinspektionen, nämligen 1 överingenjör, 2 luftskyddsinspektörer och 1 sekreterare.

Vad chefen för luftskyddsinspektionen beträffar har Kungl. Maj:t föreslagit, att denne bör uppföras å ordinarie stat som överdirektör och chef. Utskottet delar emellertid statskontorets och allmänna lönenämndens åsikt, att befattningen bör bibehållas som arvodesbefattning. Allmänna lönenämnden har ansett, att ett arvode som högst motsvarar avlöning till befattningshavare i lönegraden C 8 bör utgå. Utskottet föreslår, att arvodet bestämmes till samma grundbelopp, som upptages i Kungl. Maj:ts förslag eller 16,000 kronor.

Vad angår anslaget till avlöningar vid inspektionen torde detta böra bestämmas till avlöningsstatens slutsumma 331,000 kronor.

Krigshändelserna ha ingalunda jävat utan tvärtom i hög grad bekräftat den redan långt tidigare även från riksdagens sida hävdade meningen, att det moderna luftkriget nödvändiggör synnerligen vidsträckta anordningar för civilbefolkningens skydd. Ej heller utskottet har funnit skäl för närvarande frångå den tanke, som legat till grund för 1940 års skyddsrumslagstiftning och som också kommit till direkt uttryck i lagen nämligen, att jämväl *undervisningsanstalterna* böra förses med skyddsrum. Även om vid krigstillfälle dessa byggnaders fortsatta bruk för undervisningsändamål omöjliggöres torde de dock med all sannolikhet få annan användning, främst för vissa militära ändamål eller sjukvårdsändamål.

Utskottet vill emellertid tillägga, att frågan om storleken av de olika skyddsrummen liksom ock om hela deras planläggning inrymmer spörsmål, som kunna kräva olika lösning i det särskilda fallet. En synpunkt som härvid förtjänar beaktas är huruvida anläggningen kan befinnas behövlig och lämplig

även såsom offentligt skyddsrum för samhällets befolkning. I vissa fall då det exempelvis kan förutses att en skolbyggnad vid krigstillfälle kommer att tagas i bruk för visst militärt ändamål torde det vara skäligt, att luftskyddsanläggningen bekostas av statsmedel. Skyddsrum i undervisningslokaler, som äro avsedda att disponeras som beredskapssjukhus, må enligt redan gällande bestämmelser helt bekostas av statsmedel.

I övrigt föranleder propositionen uttalande från utskottets sida endast i vad angår de föreslagna normerna för arvoden till *luftskyddschefer* och vice luftskyddschefer. I anslutning till motionen II: 331 vill utskottet sålunda framhålla, att skäl torde kunna anföras för att i de fall, då arvoden redan tillerkänts luftskyddschef respektive vice luftskyddschef av kommunala medel, rätten att utbekomma retroaktiv arvodesersättning från den 1 juli 1940 bör tillfalla vederbörande kommun. Utskottet vill likaledes i anledning av sistnämnda motion ifrågasätta, huruvida ej arvoden till vice luftskyddschefer vid tillämpning av propositionens normer i vissa fall kunna bli väl knappt tillmätta, något som kan förtjäna ytterligare beaktas i samband med prövningen av hithörande arvodesfrågor.

Med återopande av vad sålunda anförts får utskottet tillstyrka bifall till propositionen dock med iakttagande av vad ovan anförts i fråga om luftskyddsinspektionens stat samt skyddsrum i undervisningsanstalter. Utskottet hemställer,

A. att riksdagen må

I. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionen II: 330 godkänna av departementschefen förordade grunder för bidrag av statsmedel till anordnande av skyddsrum i undervisningsanstalter med tagen hänsyn dock till vad utskottet ovan anförte;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 240 godkänna följande personalförteckning för luftskyddsinspektionen:

Personalförteckning.

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e.

Befattning.	Lönegrad.
1 överingenjör	Eo 28
2 luftskyddsinspektörer	Eo 27
1 sekreterare	Eo 26;

III. godkänna följande avlöningsstat för luftskyddsinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	kronor 126,000
2. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal »	195,000
3. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	» 10,000

Summa förslagsanslag kronor 331,000;

IV. å riksstaten för budgetåret 1941/42 under femte huvudtiteln anvisa

a) till *Luftskyddsinspektionen: Avlöningar* ett förslagsanslag av 331,000 kronor;

b) till *Luftskyddsinspektionen: Omkostnader* ett förslagsanslag av 161,000 kronor;

c) till *Civilt luftskydd: Alarmeringsanordningar* ett reservationsanslag av 261,000 kronor;

d) till *Civilt luftskydd: Gasskyddssutrustning* ett reservationsanslag av 525,000 kronor;

e) till *Civilt luftskydd: Anskaffande av viss gasskyddsmateriel för förbrukningsändamål m. m.* ett förslagsanslag av 495,000 kronor;

f) till *Civilt luftskydd: Luftskyddsövningar* ett förslagsanslag av 50,000 kronor;

g) till *Civilt luftskydd: Försöksverksamhet* ett förslagsanslag av 65,000 kronor;

h) till *Civilt luftskydd: Statens luftskyddsskola* ett förslagsanslag av 40,000 kronor;

i) till *Civilt luftskydd: Bidrag till enskilda sammanslutningar för utbildning av luftskyddspersonal m. m.* ett anslag av 477,600 kronor;

j) till *Civilt luftskydd: Bidrag till kommuner för anordnande av vissa skyddsrum* ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

k) till *Civilt luftskydd: Arvoden till vissa luftskyddschefer m. m.* ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

B. att motionen II: 331 må anses besvarad genom vad utskottet ovan anförde.

Stockholm den 17 juni 1941.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Asplund, Per Gustafsson, Bernhard Nilsson, Torsten Ström, Heiding, Andréén, Bäcklund, Karl Andersson, Bäckström* och *Gillström*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Danielsson, Persson* i Falla, *Lindberg* i Umeå, *Andersson* i Malmö, *Bergström, Hansson* i Rubbestad, *Åkerström* och *Eriksson* i Frägsta.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Heiding, Andersson* i Prästbol och *Andersson* i Malmö, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»I samband med sitt antagande år 1937 av luftskyddslagen framhöll riksdagen, att allmän enighet syntes råda rörande behovet av särskilda skyddsåtgärder gentemot de faror, som vid krig hota civilbefolkningen. I överensstämmelse härmed beslöts också vid 1937 års riksdag inrättandet av en *luftskyddsinspektion*. Behovet av ett permanent organ för överinseendet över det civila luftskyddet — med alla de mångskiftande uppgifter på ordnings- och polisväsendets, brandskyddets, byggnadsväsendets samt gasskydds- och sjukvårdstjänstens områden, som falla därunder, och med en betydande materialförvaltning — har alltså redan långt tidigare varit allmänt erkänt.

Då nu i propositionen föreslås en mera fast organisation av denna myndighet, kan tvivelsutan som stöd härför också åberopas de senaste årens erfarenheter. Med hänsyn till dessa erfarenheter torde man ha befogad anledning antaga, att denna myndighet även på längre sikt sett skall få betydligt mera omfattande arbetsuppgifter, än man kanske tidigare räknat med. Inspektionens arbete har naturligen också i hög grad aktualiserats av tidsläget och det just nu starkt framträdande behovet av en god personalrekrytering. Detta gäller i all synnerhet de ledande posterna. I allmänhet torde emellertid befattningarna inom inspektionen tillsvidare böra behållas som arvodestjänster efter förebild av kristidsförvaltningen i övrigt och med tanke på den rätt betydande avveckling av vissa arbetsuppgifter, som väl omsider åter skall bli möjlig.

Från dessa allmänna utgångspunkter vill utskottet tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag att som ordinarie anställa inspektionens chef och två luftskyddsinspektörer. Däremot kan utskottet ej tillstyrka inrättandet för närvarande av de tre extra ordinarie befattningarna som överingenjör i lönegraden Eo 28 samt intendent och sekreterare i lönegraden Eo 26.

Ett motionsvis framställt yrkande att de båda som ordinarie föreslagna befattningarna som luftskyddsinspektör skulle inplaceras i lönegraden A 27 i stället för lönegraden A 26 har utskottet — utan att underskatta de ansvarsfulla arbetsuppgifter som åvila dessa båda tjänstemän — ej ansett sig kunna tillstyrka.

Vid bifall till vad utskottet sålunda föreslagit torde anslagsposten till arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t, böra uppräknas med 30,000 kronor till 130,000 kronor under det posten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal torde kunna sänkas med motsvarande belopp till 155,000 kronor.

Vad angår anslaget till avlöningar vid inspektionen torde detta böra bestämmas till avlöningsstatens slutsumma 331,000 kronor.

Krigshändelserna ha ingalunda — — — undervisningsanstalter. Utskottet hemställer,

A. att riksdagen må

I. i anledning — — — utskottet ovan anført;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 240 godkänna följande personalförteckning för luftskyddsinspektionen:

Personalförteckning.

Befattning	Tjänstemän å ordinarie stat.	Lönegrad
1 överdirektör		C 8
2 luftskyddsinspektörer		A26;

III. godkänna följande avlöningsstat för luftskyddsinspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1941/42:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	36,000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	»	130,000
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	155,000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	10,000

Summa förslagsanslag kronor 331,000;

IV. å riksstaten — — — av 100,000 kronor;

B. att motionen — — — utskottet ovan anført.»

2) av herr *Andrén*.